

Vergaderjaar 1987-1988

17 804 (R 1228)

Nieuwe regels inzake de militaire strafrechtspraak (Wet militaire strafrechtspraak)

Wijziging van het Wetboek Militair Strafrecht in verband met de nieuwe regels inzake de militaire strafrechtspraak

Wijziging van de Wet op de rechterlijke organisatie, de Wet op de economische delicten, de Wet Oorlogsstrafrecht en de Noodwet rechtspleging, in verband met de nieuwe regels inzake de militaire strafrechtspraak

Nr. 23

NOTA NAAR AANLEIDING VAN HET EINDVERSLAG

Ontvangen 15 juli 1988

Met waardering hebben wij kennis genomen van het eindverslag, zoals door de bijzondere commissie voor de herziening van het militair straf- en tuchtrecht uitgebracht.

1. Algemeen

De leden van de fractie van de P.v.d.A. vroegen wanneer de nieuwe rechtspraak in de praktijk ingevoerd zal kunnen worden. Een vraag van dezelfde strekking werd gesteld door de leden van de S.G.P.-fractie.

Voordat de regeling in werking zal kunnen treden zal een aantal problemen in de uitvoeringssfeer moeten worden opgelost. In dit verband ware te denken aan zaken als de overdracht van administraties, archieven, in beslag genomen voorwerpen en lopende zaken; de organisatorische positie van de militaire strafrechtspleging binnen de burgerlijke gerechten en parketten; de werkwijze, de personele behoefte, de consequenties voor de huisvesting en de overgang van het burgerlijk personeel van de krijgsraden en de militaire parketten. Op sommige van deze punten wordt in deze nota dieper ingegaan bij de behandeling van de opmerkingen van de commissie bestaande uit vertegenwoordigers van hof, rechtbank en kantongerecht in Arnhem die op 28 april 1987 advies heeft uitgebracht over de voorgestelde overgangsbepalingen in het onderhavige voorstel van wet. Het is de bedoeling dat dit proces zal worden begeleid door een commissie waarin naast vertegenwoordigers van de Ministeries van Justitie en van Defensie, ook vertegenwoordigers uit de militaire rechtspraak en uit de gewone rechtelijke macht te Arnhem zitting zullen hebben.

Wij verwachten dat hiermede niet al te lange tijd gemoed zal behoeven te zijn en dat de invoering van de nieuwe rechtspraak binnen een jaar na plaatsing van de wetten in het Staatsblad een feit zal kunnen zijn.

De leden van de P.v.d.A.-fractie vroegen naar een reactie van de regering op de opmerkingen van de adviescommissie bestaande uit vertegenwoordigers van hof, rechtbank en kantongerecht in Arnhem. De leden van de S.G.P.-fractie vroegen naar een reactie van de tegen de militaire kantonrechter geuite bezwaren en zouden ook overigens graag vernemen tot welke nadere beschouwingen het commentaar van deze commissie aanleiding geeft. Voorts zouden deze leden graag vernemen op welke wijze de regering in de door deze commissie nodig geachte personele en materiële voorzieningen denkt te voorzien.

Het zou naar onze mening te ver voeren om in het bestek van deze nota in te gaan op alle punten die door de genoemde commissie naar voren zijn gebracht. Wij zouden ons willen beperken tot de hoofdpunten van het rapport dat de commissie ons heeft voorgelegd, met terzijdelating van de punten die reeds elders in deze nota worden behandeld, alsmede die punten die uitsluitend de invoering van de nieuwe rechtspraak te Arnhem betreffen. Deze laatste zaken zullen te zijner tijd in overleg met de hiervoor bedoelde begeleidingscommissie worden behandeld.

De adviescommissie heeft in overweging gegeven de door militairen gepleegde commune overtredingen door de gewone plaatselijke kantonrechter te laten behandelen. Wij zouden deze suggestie niet willen overnemen. Zoals reeds in de memorie van antwoord is uiteengezet is het ter wille van een goed functioneren van de krijgsmacht noodzakelijk dat één kantonrechter in Nederland bevoegd is tot kennisneming van door militairen begane overtredingen. Bovendien kunnen ook commune overtredingen bepaalde militaire consequenties hebben voor het functioneren of ten aanzien van de militaire organisatie. Door de militaire kantonrechter, die een zekere deskundigheid op militair gebied heeft ontwikkeld, zullen deze implicaties beter worden onderkend dan door een gewone plaatselijke kantonrechter.

De adviescommissie is voorts van mening dat er een regeling moet worden getroffen die ertoe strekt dat de betrokken militair in staat wordt gesteld om voor de rechter te verschijnen.

Naar onze mening is dit niet noodzakelijk. Een redelijk commandant zal, indien de dienst dat toelaat, de betrokken militair in staat stellen de zitting bij te wonen. In andere gevallen kan om aanhouding van de zaak worden verzocht. Voorts achten wij een verschijningsrecht met de mogelijkheid voor de verdachte om daar afstand van te doen, zulks in afwijking van het commune strafprocesrecht, niet noodzakelijk en ook niet wenselijk. Indien de dagvaarding op de juiste wijze aan de verdachte is betekend, kan er immers van worden uitgegaan dat de verdachte in de gelegenheid is geweest te verschijnen. Indien de verdachte niet naar de zitting kan komen, kan om aanhouding van de behandeling van zijn zaak worden verzocht. Een afstandsverklaring is naar onze mening niet noodzakelijk. De adviescommissie stelt verder voor om de officier van justitie de bevoegdheid te geven bij misdrijven terstond een bevel tot persoonlijk verschijnen te geven.

Naar onze mening valt ook ten aanzien hiervan niet in te zien waarom van het commune strafprocesrecht zou moeten worden afgeweken. Wij zijn met de adviescommissie van mening dat de integratie van de militaire strafrechtspraak niet alleen formeel, maar ook feitelijk (gebouwelijk) dient te zijn.

De commissie wijst erop dat thans te Arnhem gekampt wordt met een aanzienlijk ruimtetekort. De gebouwelijke situatie in Arnhem is thans als volgt:

In het Paleis van Justitie aan de Walburgstraat zijn gehuisvest het Gerechtshof, de Arrondissementsrechtbank, het Kantongerecht en de

Centrale Grondkamer. Er is sprake van een aanzienlijk ruimtetekort. In gebouw Rijnpoort aan de Groningersingel zijn gehuisvest het parket van de Procureur-Generaal, de Raad van Beroep, de Arrondissementskrijgsraad en de Auditeur-Militair met zijn parket. De Arrondissementskrijgsraad krijgt binnenkort 600 m² meer ruimte. Aan de Rijnkade is het arrondissementsparket gevestigd. Naast het Paleis van Justitie is de belastingdienst gevestigd. Het was oorspronkelijk de bedoeling dat de belastingdienst zou verhuizen en dat de leegkomende ruimte zou worden benut voor de Arrondissementskrijgsraad, het parket van de Procureur-Generaal en het arrondissementsparket. Het is echter vooralsnog niet te verwachten dat de belastingdienst op korte termijn verhuist. Voorts zal ook het terrein dat ligt tussen het Paleis van Justitie en het pand waarin de belastingdienst is gevestigd, niet op korte termijn kunnen worden bebouwd. In ieder geval is er voor 1992 geen uitbreiding van de huisvesting in Arnhem te verwachten.

Dit betekent dat het thans niet zeker is dat de nagestreefde gebouwelijke integratie onmiddellijk bij de inwerkingtreding van de nieuwe wetgeving zal kunnen worden gerealiseerd. Naar alle waarschijnlijkheid zal nog enige tijd met dependances moeten worden gewerkt.

Ten aanzien van de personele voorzieningen merken we het volgende op. De integratie van de militaire strafrechtspraak in de gewone rechterlijke organisatie betekent de opheffing van het Hoog Militair Gerechtshof, het parket van de Advocaat-Fiscaal voor de Krijgsraad, de Arrondissementskrijgsraad, de Zeekrijgsraad, het parket van de Auditeur-Militair bij de Arrondissementskrijgsraad en het parket van de Fiscaal bij de Zeekrijgsraad en integratie van de militaire strafrechtspraak in respectievelijk het gerechtshof, het ressortparket, de arrondissementrechtbank, het kantongerecht en het arrondissementsparket, alle te Arnhem. In de nodig geachte personele voorzieningen zal naar verwachting voor een groot gedeelte kunnen worden voorzien door te putten uit het personeelsbestand dat vrij komt door de opheffing van de militaire gerechten. Voor de wijze waarop in de personeelsvoorziening zal worden voorzien zal bovenvermelde commissie oplossingen aandragen.

Ten aanzien van het rechtssecretariaat en het administratief personeel zal in het hiervoor bedoelde invoeringsoverleg worden gesproken over zaken als herplaatsbaarheid, wachtgeld en dergelijke.

Ook de Bijzondere Commissie voor Georganiseerd Overleg zal terzake om advies worden gevraagd. Het algemene kader voor de personele begeleiding van dit veranderingsproces wordt gevormd door het «personeelsbegeleidingsplan bij de veranderingsprocessen in de rechterlijke organisatie» (mei 1988). Binnen dit kader zal zonodig een op dit specifieke project toegesneden sociale paragraaf worden opgesteld.

De rechtspositie van de zittende magistratuur zal een afzonderlijk punt van overleg vormen. De leden van de S.G.P.-fractie vroegen of de regering meer inzicht kan bieden in de nog te treffen regelingen met betrekking tot de rechtspositie van de leden van de huidige militair-rechterlijke macht. Door de president van het Hoog Militair Gerechtshof, de president van de Permanente Krijgsraad Nederland voor de Zeemacht, de president van de Arrondissementskrijgsmacht en de Auditeur-Militair bij de Arrondissementskrijgsraad is er in de door betrokkenen uitgebrachte adviezen op gewezen dat er nog een voorziening dient te worden getroffen voor de rechtspositie van de zittende leden van de huidige militair-rechterlijke colleges vanaf het tijdstip van ontbinding van die colleges.

De zittende – niet militaire – leden van de huidige militair-rechterlijke colleges hebben, op een enkele uitzondering na, allen tevens een functie in de burgerlijke rechterlijke macht. Zij zijn aangewezen als militair rechter en zijn ten behoeve van het werk dat zij verrichten in de militair-rechterlijke colleges, geheel of gedeeltelijk vrijgesteld van hun verplichtingen in de burgerlijke rechterlijke macht. De bezoldiging van de militair-

rechterlijke macht is geregeld in de Wet van 3 april 1968 (Stb. 180), houdende regeling van de bezoldiging van de militair-rechterlijke ambtenaren. Veelal genieten betrokkenen een toelage terzake van hun werkzaamheden ten behoeve van de militair rechtspraak. De integratie van de militaire strafrechtspraak zal het intrekken van de aanwijzingen als militair rechter tot gevolg hebben.

Met betrekking tot de herplaatsbaarheid doen zich geen problemen voor, aangezien vrijwel alle zittende – niet militaire – leden een functie in de burgerlijke rechterlijke macht bekleden. Uiteraard zal met betrokkenen terzake overleg worden gevoerd. In dit kader is ook van belang op te merken dat er militaire kamers zullen worden geformeerd binnen die rechterlijke organen die belast zullen worden met de militaire strafrechtspraak in eerste aanleg en in hoger beroep en dat dientengevolge de formatie zal moeten worden uitgebreid. Het behoort tot de mogelijkheden om betrokkenen, indien zij dit wensen, een plaats te geven in de te vormen militaire kamers. Voorts is uiteraard denkbaar dat betrokkenen als rechter-plaatsvervanger bij het werk van de militaire kamers worden ingeschakeld.

De militaire leden van de militair-rechterlijke colleges zijn thans allen militairen in werkelijke dienst die voor de tijd dat zij in de militair-rechterlijke colleges werkzaam zijn, die dienst niet uitoefenen.

De militaire leden van het Hoog Militair Gerechtshof worden benoemd en ontslagen (al dan niet op eigen verzoek) op gemeenschappelijke voordracht van de Ministers van Justitie en Defensie. Met het verdwijnen van het Hoog Militair Gerechtshof zullen ook de benoemingen van de militaire leden worden beëindigd.

De militaire leden van de Arrondissementskrijgsraad en van de Zeekrijgsraad worden benoemd door de commanderend generaal respectievelijk door de vlootvoogd. De benoemingen gelden voor bepaalde tijd en hebben derhalve een tijdelijk karakter. Zij zullen worden beëindigd c.q. automatisch aflopen.

De militaire leden die na de integratie als deskundigen deelnemen aan de werkzaamheden van de militaire kamers van hof en rechtbank zullen een vergoeding voor reis- en verblijfkosten genieten (artikel 6, vijfde lid). Voor het overige blijven zij actief militair en worden zij uit dien hoofde bezoldigd. Zij zullen worden benoemd op voordracht van de Minister van Justitie, in overeenstemming met de Minister van Defensie.

Op het militair openbaar ministerie zijn de regels van toepassing die ook voor ambtenaren gelden wanneer hun betrekking door welke oorzaak dan ook wordt opgeheven. Ook met betrekking tot de herplaatsbaarheid van de leden van het militair openbaar ministerie verwachten wij geen problemen. De meeste van deze leden oefenen al reeds een functie in het burgerlijk openbaar ministerie uit. De leden waarvoor dit niet geldt zullen, indien zij dit wensen, worden ingepast in de bezetting van de burgerlijke gerechten. Uiteraard zal ook hier met betrokkenen overleg worden gevoerd.

De leden van de fractie van de P.v.d.A. vroegen of het de bedoeling van de regering was dat vooral de rechter gaat reizen, of dat de verdachte zulks gaat doen. In dit verband verwezen zij op de discrepantie die kan ontstaan met de burgermaatschappij wanneer een militaire verdachte veel verder dient te reizen dan een te vergelijken niet-militaire verdachte. In dit verband gaven zij naar aanleiding van artikel 35 van het wetsvoorstel in overweging om de bij algemene maatregel van bestuur krachtens genoemd artikel vast te stellen reiskosten ook te laten gelden indien de af te leggen afstand onoverkomelijk hoog is. De woorden «in een ander land» zouden, naar hun mening, kunnen worden vervangen door «in een ander land of arrondissement».

Of de rechter in de praktijk in overwegende mate zal gaan reizen is thans niet te zeggen. Het wetsvoorstel scheidt de mogelijkheid dat de

rechter elders in Nederland alsook in het buitenland zitting zal houden. Zoals wij ook in de memorie van antwoord reeds mededeelden achten wij het wenselijk dat in ieder geval met een zekere regelmaat zittingen van de militaire kantonrechter, liefst in combinatie met zittingen van de militaire politierechter, elders zullen worden gehouden.

In de praktijk zal hieraan echter door de rechterlijke autoriteiten zelf vorm moeten worden gegeven. Een en ander hangt uiteraard samen met vragen van efficiency, het aanbod van te behandelen zaken in een bepaalde regio en dergelijke.

Wij menen dat het juist is om een en ander in beginsel aan het inzicht van de rechterlijke autoriteiten over te laten. Uiteraard zullen wij ervoor zorgen dat zij in ieder geval de beschikking over faciliteiten zullen hebben die hen in staat moeten stellen hun beleid terzake vorm te geven.

Wat betreft de verlening van een eventuele reiskostenvergoeding aan militaire verdachten zal rekening worden gehouden met hun bijzondere omstandigheden. Dit houdt in dat zij in bepaalde gevallen voor een reisvergoeding in aanmerking kunnen komen. In dit verband merken wij op dat ook burgers vaak terecht staan voor een andere rechtbank of een ander hof dan het college in het arrondissement of het ressort waar hun woonplaats is gelegen. Tegen een wijziging als gesuggereerd door de leden van de fractie van de P.v.d.A. hebben wij dan ook in haar algemeenheid bezwaar. Wel zijn wij bereid de mogelijkheid te openen voor de Minister van Justitie om in door hem te bepalen bijzondere gevallen een tegemoetkoming in de reiskosten te verlenen aan veroordeelde verdachten die ten behoeve van de verschijning zeer hoge reiskosten hebben moeten maken. Een dergelijk voorstel sluit naar onze mening trouwens meer aan bij de suggestie van de fractie van de P.v.d.A. die, naar het ons voorkomt, met name betrekking heeft op bijzondere gevallen. Een voorstel tot aanvulling van artikel 35 doen wij hierbij toekomen. —

Met de gegeven motivering voor handhaven van het militair penitenciarium Nieuwersluis is inderdaad te kennen gegeven dat het in contact brengen met criminele kringen uit de burgermaatschappij schadelijke effecten kan hebben. Dat de doelstelling van het gevangeniswezen er op is gericht gedetineerden, vooral lang-gedetineerden, voor te bereiden op hun terugkeer in de maatschappij betekent niet dat die doelstelling in praktijk altijd bereikt kan worden. In ieder geval achten wij het belangrijk dat, in de gevallen waarin de rechter of de administratie het niet nodig acht een militair naar aanleiding van zijn veroordeling tevens uit de militaire dienst te ontslaan de militair in een bijzondere inrichting kan worden opgenomen en daar voorbereid wordt op zijn terugkeer in de militaire samenleving.

De leden van de V.V.D.-fractie vroegen in hoeverre aan bezwaren tegen de scheiding van het militair straf- en tuchtrecht tegemoet zou kunnen worden gekomen door aan commandanten transactiebevoegdheid toe te kennen. Het zou hier moeten gaan om een algemene bevoegdheid, naast de uitzonderlijke bevoegdheid die reeds is voorzien in het wetsvoorstel 16 813 (stuk nr. 17) artikel 59 WvMS jo. artikel 59 Wet militaire strafrechtspraak.

Wij hebben de door de leden van de V.V.D.-fractie geopperde mogelijkheid wel overwogen, doch verworpen. De gevallen waarin het verlenen van transactiebevoegdheden aan commandanten vooral van betekenis zou zijn, zijn die van feiten die, hoewel betrekkelijk gering van ernst, toch wettelijk als misdrijven zijn gekwalificeerd. Het zou dan gaan om zulke feiten als diefstal, mishandeling, verduistering, zaakbeschadiging, mogelijke belediging en bepaalde verkeersmisdrijven in de militaire context gepleegd (bij voorbeeld joyriding met een militair voertuig). De mogelijkheden van het transigeren wegens misdrijven is eerst sedert 1983 in het Wetboek van Strafrecht ingevoerd en geleid in

handen van het openbaar ministerie. Dat is het uitgangspunt en dient het ook voor door militairen begane misdrijven te zijn. Er worden thans experimenten gehouden met het doen transigeren van winkeldiefstallen en lichte vormen van rijden onder invloed door de politie, onder strikt toezicht van het openbaar ministerie. Indien die experimenten gunstig verlopen zal naar verwachting een beperkte wetswijziging (artikel 74c Sr.) worden voorbereid. Waar de opsporings- en vervolgingspraktijk al mocht nopen tot het creëren van de mogelijkheden om bepaalde lichte misdrijven in handen van de politie te laten transigeren, daar blijft wel de eis overeind dat de politie die bevoegdheid slechts onder strikte controle en bevelen van het openbaar ministerie kan uitoefenen. Een bevels- en toezichtsverhouding als tussen openbaar ministerie en politie bestaat niet tussen openbaar ministerie en militaire commandanten, welke laatsten niet de status van opsporingsambtenaar hebben. Wel bestaat een dergelijke verhouding tussen het openbaar ministerie en de Koninklijke Marechaussee, reden waarom het meer voor de hand zou liggen een politieke transactiebevoegdheid voor misdrijven in handen te leggen van de marechaussee.

Vervolgens vroegen de leden van de V.V.D.-fractie naar de zienswijze van de regering over de gedachte de toepasselijkheid van het militaire strafprocesrecht te beperken tot typisch militaire vergrijpen, zodat militairen die zich schuldig maken aan commune delicten vervolgd en berecht kunnen worden naar algemeen procesrecht.

Wij begrijpen deze vraag aldus, dat daarin niet de voorstellen voor de organisatie van de militaire strafrechtspraak ter discussie worden gesteld, doch alleen de regels van strafvordering, dat wil zeggen de bepalingen vervat in de artikelen 21-23 van de voorgestelde Wet militaire strafrechtspraak. Een eerste bezwaar tegen een dergelijk voorstel is reeds dat dan de met de strafrechtspraak over militairen belaste instanties verschillende regels moeten toepassen naar gelang de aan hun rechtsmacht onderworpen personen worden verdacht van militaire of commune delicten. Het is daarbij heel wel denkbaar dat iemand er van wordt verdacht zowel een militair als een algemeen delict te hebben begaan (bijv. joyriding tijdens ongeoorloofde afwezigheid). Bovendien is niet direct duidelijk wat met een «typisch militair delict» wordt bedoeld. Is diefstal door een militair van wapens uit het depot van de eigen kazerne een dergelijk delict? En vervalsing van een militair identiteitsbewijs? Het komt ons voor dat hier geen scherpe lijnen te trekken zijn, die recht doen aan de onzes inziens gerechtvaardigde behoefte in bepaalde opzichten bijzondere procesrechtelijke voorschriften ten aanzien van militairen te laten gelden. Wat bijvoorbeeld te denken van een voor de praktijk belangrijk voorschrift als dat van artikel 43 van het wetsvoorstel. Wij zien werkelijk geen goede grond verschillende betekenisvoorschriften te laten gelden naar gelang de militair van een algemeen of typisch militair delict wordt verdacht. Zo zijn meer voorbeelden te geven. Voorts dient te worden onderkend dat bepalingen als voorzien in de artikelen 26 en 27 reeds alleen bijzondere voorschriften bevatten met betrekking tot in het Wetboek van Militaire Strafrecht omschreven misdrijven.

Voor het overige hebben wij de van het commune strafprocesrecht afwijkende bepalingen tot het uiterste minimum beperkt. Onze conclusie is, dat er geen aanleiding is dit, naar wij menen eenvoudige en heldere systeem, door een meer gecompliceerd systeem te vervangen, zeker niet in het vergevorderde stadium waarin de wetsvoorstellen zich thans bevinden.

De leden van de S.G.P.-fractie hebben er met enige verwondering kennis van genomen, dat alsnog introductie van de militaire kantonrechter wordt voorgesteld. De argumenten voor deze ingrijpende

wijziging hadden hen vooralsnog niet kunnen overtuigen. Zij vroegen zich af, hoe dit voorstel zich verhoudt tot het door de regering reeds in het vooruitzicht gestelde voorstel tot samenvoeging van kantongerechten en arrondissementsrechtbanken, zulks overeenkomstig de adviezen van de Staatscommissie herziening rechterlijke organisatie. Ook het R.P.F.-fractielid stelde de vraag hoe de introductie van de militaire kantonrecht-spraak zich verdraagt met het regeringsvoornemen kantongerechten en arrondissementsrechtbanken samen te voegen. Wij betreuren het dat onze argumenten om te komen tot de introductie van de militaire kantonrechter de leden van de S.G.P.-fractie vooralsnog niet hebben kunnen overtuigen. Wij blijven echter van oordeel dat het, indien gekozen wordt voor integratie van de militaire rechtspraak met de commune rechtspraak, logisch is dat de berechting van door militairen begane overtredingen zoals dat ook in de burgerlijke rechtspraak geschiedt, op het niveau van de kantonrechter wordt afgedaan, met toepassing van de voor de kantongerechtsprocedure geldende bepalingen. Het niet aansluiten bij de terzake bestaande situatie in de gewone rechtspraak zou naar onze mening op gespannen voet staan met de principiële keuze voor een zo volledig mogelijke integratie van militaire en gewone rechtspraak. Deze keuze staat op zich los van het voornemen van de regering om te komen tot integratie van kantongerechten en rechtbanken. Met betrekking tot die integratie merkt de eerste ondergetekende op dat hij het voornemen heeft nog voor het zomerreces een «plan van aanpak» aan de Kamer aan te bieden. Indien de Kamer gunstig op dit plan reageert zal op zijn ministerie een aanvang worden gemaakt met het opstellen van een desbetreffend voorstel van wet. Het wetgevend proces alsmede de feitelijke totstandbrenging van de integratie zullen naar verwachting echter een zaak van lange adem zijn. Cruciaal hierbij is uiteraard of het parlement met die integratie zal instemmen. Het lijkt niet juist om thans als het ware een voorschot hierop te nemen. Uiteraard zal de verwezenlijking van het regeringsvoornemen te zijner tijd wel betekenen dat de integratie ook zal gaan gelden voor het onderhavige deel van de rechtspraak. De leden van de S.G.P.-fractie betreurden, dat is afgezien van een afzonderlijk militair parket. Zij achtten het voor een goed functioneren van de militaire strafrechtspraak onontbeerlijk dat de leden van het openbaar ministerie belast met de behandeling van militaire zaken voldoende inzicht in de militaire organisatie hebben. Op welke wijze kan dit worden gewaarborgd, zo vroegen deze leden, die het in dit verband wenselijk achtten dat bij de wet zelf eventuele bijzondere benoemings-eisen zouden worden gesteld. Het R.P.F.-fractielid was, gelet op een zekere ongerustheid die onder militairen zou bestaan ten aanzien van de deskundigheid van de officier(en) van justitie die belast zullen worden met militaire zaken, van mening dat het juist zou zijn deze officieren te benoemen op voordracht van zowel de Minister van Justitie als die van Defensie.

Het openbaar ministerie zal belast zijn met de vervolging van strafbare feiten voor de militaire kamers en de militaire kantonrechter. Er wordt derhalve geen afwijking voorgesteld van de in civilibus bestaande organisatie. Hoewel wij onderkennen dat de militaire strafrechtspraak (zeker die in eerste aanleg) zich op een aantal punten onderscheidt van de commune strafrechtspraak, hebben wij gemeend te moeten afzien van een afzonderlijk militair parket. Wel zal de prioriteit zoals die er thans is bij de afhandeling van militaire zaken gewaarborgd blijven. Een dergelijk parket is niet verenigbaar met de integratiegedachte. Voorts zou het uitermate onpraktisch zijn indien een rechtbank (en een hof) met twee parketten van doen heeft. Zoals in de memorie van antwoord is uiteengezet, is het echter wel de bedoeling dat bepaalde leden van het openbaar ministerie in het bijzonder de vervolging voor de militaire

kamers en de militaire kantonrechters als een belangrijk deel van hun takenpakket hebben. Deze leden zullen zowel door hun praktijk als door het feit dat zij zich uiteraard op allerlei wijzen goed zullen inwerken in hun gebied van specialisatie, over de vereiste bijzondere deskundigheid beschikken. Wat dit betreft is het onderhavige specialisme naar onze mening vergelijkbaar met de andere specialismen die bij de parketten voorkomen. Wij denken in dit verband aan de officieren die gespecialiseerd zijn in onder meer verkeers-, fraude-, milieu- en economische zaken. Voor deze specialismen zijn eveneens geen specifieke benoemingsvereisten gesteld. Evenmin is er naar onze mening aanleiding de betrokken officieren te benoemen op voordracht van zowel de Minister van Justitie als van Defensie. Een benoemingsvoorschrift als voorgesteld door het lid van de R.P.F.-fractie zou op gespannen voet staan met de integratiegedachte. In dit verband hechten wij er aan te herinneren aan hetgeen wij met betrekking tot te ontwikkelen beleidslijnen voor het vervolgingsbeleid hebben gesteld in de memorie van antwoord en hetgeen terzake nader is uitgewerkt in de nota naar aanleiding van het eindverslag met betrekking tot het materiële militaire straf- en tuchtrecht (kamerstuk 16 813 (R 1165)). Het openbaar ministerie zal zijn beleidslijnen terzake niet ontwikkelen dan na overleg binnen een daartoe geëigende overlegstructuur. Wij menen dat aldus op afdoende wijze het door de leden van de S.G.P.-fractie en het door het R.P.F.-fractielid gesignaleerde probleem wordt ondervangen.

De leden van de S.G.P.-fractie gingen er terecht van uit dat er een overlegstructuur zal bestaan tussen het openbaar ministerie en de krijgsmacht-delen. Bij dat overleg is ook de Koninklijke Marechaussee betrokken. De structuur, die overigens reeds aanwezig is, vertoont gelijkenis met het in civilibus bekende driehoeksoverleg tussen openbaar ministerie, burgemeester en politie. Het gaat erom dat tussen vertegenwoordigers van de bevelhebbers, het openbaar ministerie en de Koninklijke Marechaussee een overleg bestaat waarin tijdens periodieke bijeenkomsten afspraken worden gemaakt over beleids- en praktische zaken. Dit zal er toe moeten leiden dat het strafrechtelijk vervolgingsbeleid en het tuchtbeleid op elkaar afgestemd worden en dat bij de opsporing, vervolging en berechting van strafbare feiten door militairen begaan zoveel mogelijk rekening wordt gehouden met de bijzondere aard en het karakter van de krijgsmacht. Daarnaast zal op het gebied van het beleids-toezicht en begeleiding van de uitvoering van de nieuwe wetgeving ook overleg op het centrale niveau van de Ministeries van Justitie en van Defensie worden gevoerd.

2. Artikelen Wet militaire strafrechtspraak

Artikel 2

De leden van de P.v.d.A.-fractie meenden dat het de voorkeur verdient tegelijk met de invoering van deze wet vast te stellen welke «vitale personen» onder dit artikel gaan vallen.

In de memorie van toelichting werd reeds opgemerkt dat geen nadere aanduiding van het begrip «vitale functie» mogelijk was en dat deze functies nader zullen moeten worden aangewezen in een uitvoeringsregeling. Op de vraag van de leden van de C.D.A.-fractie in het voorlopig verslag of er al enig inzicht kon worden gegeven met betrekking tot de aard en het aantal «vitale functies» volgde als antwoord dat dat nog niet mogelijk was, aangezien er binnen Defensie werd gewerkt aan een studie over het lidmaatschap van de krijgsmacht voor burgerpersoneel. Toegezegd werd wel dat de uitkomst van deze studie zou worden betrokken bij de op te maken uitvoeringsregeling die de «vitale functies» zal gaan aanwijzen.

De beschikbaarheid van het burgerpersoneel is thans geregeld in de circulaire «Beschikbaarheid burgerpersoneel in buitengewone omstandigheden» (nr. 81/085/2485 d.d. 9 september 1981) en de aanvullende circulaire nr. PB85/1599/1501 d.d. 12 december 1985). De zojuist tot stand gekomen «Regeling lidmaatschap van de krijgsmacht voor burgerambtenaren» (nr. PB/88/1599/1844, d.d. 30 mei 1988) heeft als doelstelling het verzekeren van een adequate positie van dat deel van het burgerpersoneel dat onder buitengewone omstandigheden werkzaamheden verricht die als een rechtstreekse deelname aan de vijandelijkheden zijn te beschouwen. Op grond van die aanwijzing als lid van de krijgsmacht kan men dan aanspraak maken op de status van krijgsgevangene met de bescherming die op grond van de Geneefse verdragen daaraan gekoppeld is.

Een en ander impliceert niet dat het militaire straf- en tuchtrecht op deze categorie van toepassing is.

Een nadere studie mede in het licht van bovenstaande zal uitwijzen welke criteria voor vitale functies moeten gaan gelden.

Artikelen 6 en 10

De leden van de P.v.d.A.-fractie achtten het ongewenst dat de militaire leden van de militaire kamer van rechtbank of hof aan de tuchtrechtelijke controle van hun directe militaire meerderen onderworpen blijven. Zij stelden voor het hoogste in rang zijnde militaire lid tuchtrechtelijke strafbevoegdheid over hen te geven. Afgezien van het feit dat dit voorstel geen antwoord geeft op de vraag wie dan tuchtrechtelijke strafbevoegdheid over dit lid, hoogste in rang, zou moeten kunnen uitoefenen, menen wij ook om andere redenen dit voorstel niet te kunnen volgen. Zoals gesteld in de memorie van antwoord vallen militaire leden in die hoedanigheid onder het bereik van de Wet RO, zodat zij op grond van gedragingen in de uitoefening van hun rechterlijke functie, of die anderszins de uitoefening van de functie nadelig beïnvloeden, op grond van die wet ter verantwoording kunnen worden geroepen. Gaat het om andere gedragingen, die hen niet als militair lid maar als militair verweten worden, en waarvoor bovendien geldt dat die de interne orde binnen de krijgsmacht raken, dan zijn zij onderworpen aan het militaire tuchtrecht. Men kan hun situatie vergelijken met die van de ambtenaar, die als nevenfunctie een rechter-plaatsvervangerschap bekleedt. Gaat die ambtenaar in de uitoefening van zijn ambtelijke functie over de schreef, dan kan hij met toepassing van het ambtenarenrecht worden gecorrigeerd. Zijn hem gedragingen te verwijten die met de richtige uitoefening van zijn rechterlijke functie verenigbaar zijn, dan zijn de in de Wet RO gegeven procedures te volgen.

Artikelen 27 en 28

Vervolgens vroegen deze leden of voor wat de verruiming van de gevallen waarin en de gronden waarop voorlopige hechtenis kan worden toegepast, niet kan worden volstaan met de gronden genoemd in artikel 28. Zij meenden dat de uitbreiding van de gevallen waarin voorlopige hechtenis kan worden toegelaten tot alle misdrijven van het Wetboek van Militair Strafrecht mogelijk te ver zou gaan. Wij hebben onder ogen gezien wat de gevolgen zouden zijn van het schrappen van artikel 27. Zonder die bepaling zouden die misdrijven uit het Wetboek van Militair Strafrecht die met vier jaar gevangenisstraf of meer zijn bedreigd reeds onder de werking van artikel 67 van het Wetboek van Strafrecht vallen. De misdrijven uit het WvMS die met minder zware gevangenisstraf zijn bedreigd zal talrijk. Voor het merendeel daarvan geldt ons inziens dat de mogelijkheid van toepassing van voorlopige hechtenis dient te blijven bestaan. Dit betreft in ieder geval de misdrijven strafbaar gesteld in de

artikelen 98, 99, 100, 104, 105, 106, 108, 115, 116, 117, 127, 128, 137, 140, 141 en 160 WvMS. Ook voor andere misdrijven zouden wij het niet willen uitsluiten. Te bedenken ware immers dat geen onderscheid wordt gemaakt tussen toepasselijkheid in tijd van vrede en in tijd van oorlog.

Artikel 29

De leden van de S.G.P.-fractie vroegen of er niet in een bijzondere bepaling zou moeten worden voorzien welke in oorlogsomstandigheden aan een daartoe bevoegd te verklaren commandant de mogelijkheid zou bieden te vorderen dat strafvervolgingen of een strafvervolgning wordt opgeschort, voor zover de uitoefening van militaire taken dit zou vorderen. Daardoor zou tot uitdrukking komen dat onder zulke omstandigheden het militaire belang prevaleert boven het justitiële.

Wij begrijpen deze gedachte aldus, dat een dergelijke bevoegdheid alleen aan commandanten ware toe te kennen met betrekking tot vervolgingen tegen onder hun bevelen staande militairen. Maar ook dan achten wij een dergelijk voorstel niet wenselijk. Het snijdt nl. op een voor ons onaanvaardbare wijze in op de toedeling van de politieke verantwoordelijkheid voor het strafrechtelijke vervolgingsbeleid zoals die in het Nederlands staatsbestel, ook onder buitengewone omstandigheden, dient te gelden. Die politieke verantwoordelijkheid komt de Minister van Justitie toe, welke tot uitdrukking komt door betrokkenheid bij het doen en laten van het openbaar ministerie. Wanneer nu beslissingen over het al of niet instellen van vervolgingen in buitengewone omstandigheden uit handen van het openbaar ministerie worden genomen en bij commandanten worden gelegd, dan kan de Minister van Justitie daarvoor geen politieke verantwoordelijkheid dragen, omdat hij over commandanten geen zeggenschap heeft. Dat neemt niet weg dat de Minister van Justitie heel wel politieke verantwoordelijkheid kan nemen voor beslissingen van het openbaar ministerie om, op uitdrukkelijk verlangen van de militaire organisatie, onder bepaalde omstandigheden geen vervolgingen in te stellen of deze op te schorten, erkennend dat onder zulke omstandigheden het militaire belang zwaarder moet wegen. Maar er kunnen zich ook omstandigheden voordoen waarin het staatsbelang prevaleert boven het militaire belang en dit te beoordelen is geen taak die wij aan militaire commandanten opgedragen zouden willen zien.

Artikelen 47 en 48

Het voorstel van de leden van de P.v.d.A.-fractie om artikel 48 te laten luiden: «De bevoegdheden voor Onze Minister, genoemd in artikel 47, vervallen wanneer de mobiele rechtbanken normaal kunnen functioneren» laat, hoewel bedoeld als een dwingendere formulering, onzes inziens een ruimere interpretatie toe dan het in het wetsvoorstel geformuleerde artikel. Daar wordt immers voorgeschreven dat de voorzieningen krachtens artikel 47 worden ingetrokken zodra de omstandigheden dit toelaten, hetgeen al het geval kan zijn, voordat er gesproken kan worden van een «normaal» functioneren van de mobiele rechtbanken. Daar komt bij dat wij moeite hebben met de kwalificatie «normaal» als wettelijk criterium. Het is ons niet duidelijk wanneer daarvan gesproken kan worden. Het functioneren van mobiele rechtbanken zal altijd met een zekere mate van improvisatie gepaard gaan. Wij geven er dan ook de voorkeur aan de in het wetsvoorstel opgenomen tekst te handhaven.

Artikel 60

Het tweede lid van artikel 60 is inderdaad een bepaling van noodrecht. Zij is geschreven voor gevallen waarin tijdelijk de verbindingen met een

officier van justitie niet mogelijk blijken te zijn. Te bedenken ware dat een bevel tot inverzekeringstelling in beginsel slechts voor twee maal vierentwintig uur kan worden verleend, welke periode eenmaal met achtenveertig uur kan worden verlengd. De strekking van het voorgestelde tweede lid is, dat wanneer de verbindingen met de officier van justitie die aansluitend op de inverzekeringstelling de bewaring moet vorderen, tijdelijk zijn verbroken, daardoor niet een verplichting ontstaat de gearresteerde op vrije voeten te stellen. Er mag van worden uitgegaan dat in de meeste gevallen de verbindingen spoedig zullen zijn hersteld. Als zulk herstel in het geheel niet meer mogelijk blijkt, dan, zo geven wij de leden van de P.v.d.A.-fractie toe, kan er sprake zijn van een situatie waarin ook het tweede lid van artikel 60 niet meer helpt.

Artikel 66

Op de bezwaren van de leden van de P.v.d.A.-fractie tegen het derde lid van dit artikel is in de nota naar aanleiding van het eindverslag op de wetsvoorstellen 16 813, in het bijzonder bij artikel 104 van de Wet militair tuchtrecht, reeds ingegaan. Naar de daar gegeven beschouwingen moge hier worden verwezen.

De Minister van Justitie,
F. Korthals Altes

De Minister van Defensie,
W. F. van Eekelen